

POWSTAŃCY WIELKOPOLSCY Z RADZIEJOWA I GMIN POWIATU RADZIEJOWSKIEGO

Zdjęcia niektórych grobów powstańców wielkopolskich na nekropolii radziejowskiej oznakowane w 2020 r. z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Kujaw, w ramach akcji wojewody kujawsko-pomorskiego „Dbamy o miejsca pamięci Powstania Wielkopolskiego” (fotografie Karol Szmagałski)

Folder opracowano na podstawie:

1. Dokumenty Urzędu Stanu Cywilnego w Radziejowie .
2. <http://powstancy-wielkopolscy.pl>, Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo”, Lista odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańcym.; Lista powstańców wielkopolskich..
3. Prusinowski J., Udział w Powstaniu Wielkopolskim 1918/19 mieszkańców miasta i okolicy Radziejowa, Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa..
4. Zasada J.Z. „Bogate, dziedzictwo. 100 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Radziejowie (1902-2002), Radziejów 2002..
5. Spis Członków Koła Związku Powstańców Wielkopolskich w Radziejowie.
6. Zbiory i relacje rodzin powstańców oraz mieszkańców Radziejowa.
7. Zbiory własne.

Wydawca: Towarzystwo Miłośników Kujaw w Radziejowie i prywatni sponsorzy.

Opracowanie tekstowe i graficzne: Ciesielska-Matecka Liliana, Eznarska Maria, Paczkowska Halina, Szmagałski Karol

Autorzy folderu składają szczególne podziękowania Adamowi Klekotko, A. i G. Urbańskim oraz Towarzystwu Miłośników Kujaw za zasponsorowanie tej publikacji.

Pomnik w hołdzie mieszkańcom Radziejowa i okolicy-uczestnikom powstania wielkopolskiego 1918-1919

Radziejów 2023

W listopadzie 1918 roku, po 123 latach niewoli, odrodziło się niepodległe państwo polskie. 27 grudnia 1918 r. w Poznaniu i na terenie Wielkopolski nastąpił wybuch powstania, które później otrzymało nazwę powstania wielkopolskiego. Pomimo swej nazwy szybko ogarnęło ono także Pałuki i Krajnę oraz Zachodnie Kujawy.

Mieszkańcy Radziejowa, miasta leżącego na pograniczu rosyjsko-pruskim, na ten zryw nie pozostali obojętni. Dowództwo wojskowe objął w Radziejowie przybyły z Włocławka porucznik Downarowicz. Ochotnicy, członkowie Polskiej Organizacji Wojskowej, Polacy z byłych armii zaborczych Prus i Rosji, przedostawali się przez granicę, atakując posterunki niemieckiej straży granicznej (Grenzschutz) i przyłączali się do oddziałów powstańczych. Wzięli udział m.in. w wyzwalaniu Chełmc, Kruszwicy, Inowrocławia oraz Złotnik Kujawskich.

Patriotyczną postawę wykazali także członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) z Radziejowa. Strażacy jeszcze przed wybuchem wojny, przygotowywali się do walki zbrojnej. Wielu członków OSP wstąpiło do utworzonej w 1916 roku Polskiej Organizacji Wojskowej (POW). Wzięli oni aktywny udział w ochronie ludności przed atakami bojówek niemieckich i ratowaniu dobytku mieszkańców. Pozbawiali Niemców broni zarówno w Radziejowie jak i w pobliskich miejscowościach. Umundurowana straż, w strażackich hełmach, utożsamiana z wojskiem polskim, wzięła udział w grudniu 1918 r. i styczniu 1919 r. w powstaniu wielkopolskim. Rozbrajała Niemców w Chełmcach, Kruszwicy i w okolicach Inowrocławia. Niektórzy ze strażaków oraz inni powstańcy za swoją postawę w walce, dopiero od 1957 r., otrzymali Wielkopolskie Krzyże Powstańcze (WKP).

W 2019 r. w 100 rocznicę wybuchu powstania wielkopolskiego Towarzystwo Miłośników Kujaw w Radziejowie udokumentowało to wydarzenie wydając okolicznościowy folder.

Na podstawie Listy odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym i Listy powstańców wielkopolskich, sporządzonych przez Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo”, relacji ustnych i dokumentów znajdujących się w posiadaniu rodzin, odnaleziono nazwiska strażaków-powstańców z OSP Radziejów oraz mieszkańców Radziejowa i gminy Radziejów, biorących udział w powstaniu.

Obecne wydanie jest nie tylko wznowieniem tego folderu, ale jego istotnym uzupełnieniem. Udało się ustalić nowe fakty dotyczące uczestników powstania oraz uzupełnić wydanie o nowe nazwiska powstańców. W przypadku niektórych nazwisk (pochodzących w większości spoza Radziejowa i gminy Radziejów) członkowie TMK nie pozyskali szczegółowych informacji.

Dzięki poszukiwaniom prowadzonym w latach 2018-2023 ustalono w sumie imiona i nazwiska 56 powstańców wielkopolskich głównie z miasta i gminy Radziejów, a także z innych obszarów powiatu radziejowskiego. Spośród nich 11 było członkami Ochotniczej Straży Pożarnej w Radziejowie.

Nowe dane pozyskano głównie dzięki dokumentowi: „Spis Członków Koła Związku Powstańców Wielkopolskich w Radziejowie”.

Koło Związku Powstańców Wielkopolskich w Radziejowie (Koło ZPW w Radziejowie) działało w okresie międzywojennym, a jego zarząd stanowili:

prezes - Antoni Staszak,
sekretarz - Bolesław Kozłowski,
skarbnik - Jan Burzyński,

członkowie zarządu: Władysław Ciesielski, Andrzej Lipski, Franciszek Bolesław Markiewicz, oraz członkami komisji rewizyjnej byli: Kazimierz Jabłoński i Stefan Złotnicki.

Koło liczyło 29 członków.

Spośród ustalonych 56 powstańców, 29 jest pochowanych na radziejowskiej nekropolii. Natomiast 25 uczestników z naszego terenu Uchwałą Rady Państwa w latach 1957-1976 zostało odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym (WKP).

Miasto Radziejów w 2019 r. upamiętniło tak liczny udział swoich obywateli w zrywie niepodległościowym, okolicznościowym obeliskiem (zdjęcie na stronie tytułowej). W 2020 r., w ramach akcji : Dbamy o miejsca pamięci Powstania Wielkopolskiego - rządowego Programu Wieloletniego „Niepodległa” na lata 2017- 2022, groby uczestników tegoż powstania zostały oznaczone stosownymi tabliczkami na cmentarzu w Radziejowie.

Strzałkowski Władysław (1885-1956) ur. 25.07.1885 r. w Torzewie; powstaniec wielkopolski w stopniu szeregowca; robotnik; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 21.07.1956 r.

Szadkowski Jan (1886- ?) ur. 25.08.1886 r.; uczestnik powstania wielkopolskiego; robotnik; członek Koła ZPW w Radziejowie; pochowany w Radziejowie.

Wiśniewski Marian (1893-1956) ur. 2.08.1893 r. w Radziejowie; walczył w powstaniu wielkopolskim jako szeregowiec; rymarz; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 14.02.1956 r., pochowany w Radziejowie.

Złotnicki Stefan (1897-1953) ur. 2.09.1897 r. w Radziejowie; powstaniec wielkopolski; rzeźnik; członek komisji rewizyjnej Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 13.08.1953 r., pochowany w Radziejowie.

Złotnicki Szczepan (1895-1974) ur. 24.12.1895 r. w Radziejowie; członek OSP i POW; brał udział w powstaniu wielkopolskim; pełnił służbę w stopniu sierżanta w Wojsku Polskim w 3 pułku piechoty w Ostrowie - Komorowie do 1922 r.; prowadził działalność gospodarczą; zmarł 23.08.1974 r., pochowany w Toruniu; WKP (1966).

Inni uczestnicy powstania wielkopolskiego z powiatu radziejowskiego:

- **Chrzanowski Stefan**, ur. 9.08.1898 r. w Witowie.
- **Graczyk Franciszek**, ur. 10.10.1885 r. w Piotrkowie Kuj.; członek Koła ZPW w Radziejowie.
- **Kowalewski Czesław**, ur. 8.09.1899 r. w Krzywosądzcy; WKP (1974).
- **Malinowski Józef**, ur. 25.01.1903 r. w Witowie; członek Koła ZPW w Radziejowie.
- **Mazurek Wacław**, ur. 8.10.1899 r. w Warszawie; członek Koła ZPW w Radziejowie.
- **Niewiadomski Leon**, ur. 18.11.1901 r. w Świerczynku; WKP (1974).
- **Pluskota Stanisław**, ur. 4.03.1903 r.; członek Koła ZPW w Radziejowie.
- **Szarowski Michał**, ur. 10.09.1895 r. w Palczewie; członek Koła ZPW w Radziejowie; WKP (1976).
- **Rebelak Franciszek**, ur. 16.09.1894 r. w Witowie; WKP (1971).
- **Ulewicz Władysław**, ur. 29.09.1845 r. w Palczewie; członek Koła ZPW w Radziejowie.
- **Wasielowski Bolesław**, ur. 27.02.1894 r. w Świątnikach.
- **Waszak Franciszek**, ur. 29.06.1890 r. w Bodzanowie; członek Koła ZPW w Radziejowie.
- **Waszak Franciszek**, ur. 26.11.1895 r. w Byczynie; zmarł 17.08.1983 r. w Bydgoszczy; WKP (1958).
- **Waszak Stanisław**, ur. 6.04.1891 r. w Kaczewie; WKP (1968).
- **Wojdyła Jan**, ur. 11.03.1886 r. w Sławsko Wielkie; mieszkaniec Dobrego; WKP (1958).
- **Zawadzki Stanisław**, ur. 23.03.1898 r. w Piotrkowie Kuj.; WKP (1958).

Piechociński Władysław (1901-1949) ur. 23.06.1901 r. w Woli Wapowskiej; powstaniec wielkopolski w stopniu szeregowca; robotnik; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 19.07.1949 r.

Porada Stanisław (1899-1975) ur. 22.12.1899 r. w Mierosławicach; powstaniec wielkopolski; po wojnie kierownik radziejowskiego oddziału Handlowej Spółdzielni Inwalidów w Radziejowie; zmarł 1.06.1975 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Prusinowski Jan (1870-1952) mieszkaniec Radziejowa; na przełomie 1918/1919 roku jako ochotnik wziął udział w powstaniu wielkopolskim; pochowany w Radziejowie.

Ratajek Andrzej (1897-1974) ur. 24.11.1897 r. w Latkowie; członek OSP Radziejów, POW; walczył w powstaniu wielkopolskim, a następnie służył w 31 pułku piechoty w Łodzi; prowadził kuźnię w Radziejowie; zmarł w 1974 r. pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Sandecki Leon (1895-1971) ur. 7.10.1895 r. w Inowrocławiu; uczestnik powstania wielkopolskiego w stopniu kaprała; robotnik; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 13.04.1971 r., pochowany w Radziejowie.

Siekierski Andrzej (1898-1956) ur. 25.10.1898 r.; brał udział w powstaniu wielkopolskim; robotnik; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 16.10.1956 r., pochowany w Radziejowie.

Staszak Antoni (1889-1943) ur. 5.06.1889 r. w Starym Radziejowie; ochotnik walczący w powstaniu wielkopolskim.; prezes Koła ZPW w Radziejowie; pracownik umysłowy; zginął 10.07.1943 r. w obozie jenieckim w Moguncji - Niemcy; na cmentarzu w Radziejowie została umieszczona pamiątkowa płyta na rodzinnym grobie.

Stramowski Jan (1897-1985) ur. 3.07.1897 r. w Radziejowie; od 1916 r. członek OSP, POW; brał udział w powstaniu wielkopolskim w grudniu 1918 r. i styczniu 1919 r. i został ranny w głowę oraz prawą nogę; w latach 1919-1924 służył w stopniu sierżanta w 59 pułku piechoty w Inowrocławiu, 64 pułku piechoty w Grudziądzu i Kompanii Eskortowej w Tczewie; z zawodu krawiec; zmarł 29.01.1985 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1965).

Stramowski Kazimierz (1901-1991) ur. 6.01.1901 r. w Radziejowie; członek OSP; uczestnik powstania wielkopolskiego; brał udział w wojnie obronnej Polski 1939; prowadził zakład szewski na Rynku; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 3.04.1991 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1968).

POWSTAŃCY WIELKOPOLSCY Z RADZIEJOWA I GMINY RADZIEJÓW

Burzyński Jan (1897-1950) ur. 17.01.1897 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego w stopniu szeregowego; ślusarz; członek zarządu Koła ZPW w Radziejowie, pełnił funkcję skarbnika; zmarł 12.04.1950 r., pochowany w Radziejowie.

Ciesielski Władysław (1900-1955) ur. 6.11.1900 r. w Radziejowie; członek OSP Radziejów oraz naczelnik OSP w Radziejowie (1948-1952); uczestnik powstania wielkopolskiego w stopniu kaprała oraz wojny polsko-bolszewickiej; kierownik magazynu zbożowego Spółdzielni „Rolnik”; członek zarządu Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 20.03.1955 r., pochowany w Radziejowie.

Fabiszak Józef (1897-1983) ur. 15.03.1897 r. w Czółowie; walczył w powstaniu wielkopolskim, służył w 31 pułku piechoty Wojska Polskiego w Łodzi i Włocławku; zmarł 12.04.1983 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Gralik Kazimierz (1888-1942) ur. 20.02.1888 r. w Radziejowie; szeregowiec w powstaniu wielkopolskim; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 12.03.1942 r., pochowany w Radziejowie.

Iglewski Antoni (1899-1979) ur. 1.01.1899 r. w Radziejowie członek POW, powstaniec wielkopolski; uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.; żołnierz ZWZ i AK; uczestnik ruchu oporu; cichociemny; zmarł 27.01.1979 r., pochowany w Radziejowie; wśród licznych odznaczeń - WKP (1968).

Jabłoński Kazimierz (1901-1972) ur. 20.02.1901 r. w Kruszycy; walczył o oswobodzenie Inowrocławia i Kruszycy w powstaniu wielkopolskim; robotnik-nadzorca melioracyjny; członek komisji rewizyjnej Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 23.03.1972 r., pochowany w Gorzowie Wielkopolskim; WKP (1957).

Jałoszyński Stanisław (1894-1970) ur. 29.04.1894 r. w Radziejowie; członek OSP Radziejów; w czasie powstania wielkopolskiego pełnił rolę przewodnika; po 1945 r. prowadził warsztat kowalsko-ślusarski; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 21.02.1970 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Jędrzejczak Franciszek (1886- 1956) ur. 15.11.1886 r. w Czółowie; powstaniec wielkopolski w stopniu szeregowca; rolnik; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 22.05.1956 r., pochowany w Radziejowie.

Kaczmarek Michał (1888-1972) ur. 14.09.1888 r. w Broniewie; członek OSP Radziejów; w powstaniu wielkopolskim wyzwalał powiat inowrocławski; po II wojnie światowej osiadł w Biskupicach; zmarł 11.12.1972 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Kaliski Józef (1901-1980) ur. 13.03.1901 r. w Słońsku; mieszkaniec Starego Radziejowa; powstaniec wielkopolski, do 1922 r. pełnił służbę w Wojsku Polskim w 5, a następnie 59 pułku; czeladnik kowalski; po wojnie mleczarz w Starym Radziejowie; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 18.10.1980 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Kaliski Władysław (1898-1940) ur. 18.06.1898 r. w Słońsku; mieszkaniec Starego Radziejowa; uczestnik powstania wielkopolskiego i wojny polsko - bolszewickiej; żołnierz Wojska Polskiego i Korpusu Ochrony Pogranicza w Skale Podolskiej; brał udział w wojnie obronnej 1939 r., jeńiec Ostaszkowa, zamordowany w Twerze w 1940 r., pochowany w lesie niedaleko Miednoje.

Kiciński Marian (1895-1969) ur. 28.06.1895 r. w miejscowości Buk; walczył w powstaniu wielkopolskim w stopniu sierżanta; od 1934 r. kierownik filii w Radziejowie Spółdzielni Rolniczo - Handlowej w Kruszwicy; handlowiec; zmarł 2.08.1969 r., pochowany we Wrocławiu.

Kierzkowski Adam (1898-1982) ur. 26.12.1898 r. w miejscowości Krasifów; powstaniec wielkopolski w stopniu kaprała; ślusarz i pracownik Cukrowni w Dobrem; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 4.02.1982 r., pochowany w Radziejowie.

Klekotto vel Klekottko Józef Odon (1899-1977) ur. 7.07.1899 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego; w latach 1919- 1920 odbył służbę wojskową w stopniu starszego szeregowego w 20 Pułku Piechoty w Krakowie, absolwent Uniwersytetu Poznańskiego na Wydziale Prawa i Ekonomii; prawnik - sędzia sądów: w Aleksandrowie Kuj., w Mikołowie i Tychach.; zmarł 19.11.1977 r., pochowany w Tychach.

Klekotto vel Klekottko Zygmunt Piotr (1902-1946) ur. 29.04.1902 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego; dzierżawca majątku Czołowo, prezes Kółka Rolniczego w Czołowie; zmarł 16.03.1946 r., pochowany w Radziejowie.

Kozłowski Bolesław (1902-1965) ur. 20.07.1902 r. w Radziejowie; uczestniczył w powstaniu wielkopolskim w stopniu kaprała; urzędnik pocztowy w Radziejowie; po wojnie dwukrotnie naczelnik OSP; sekretarz Koła ZPW w Radziejowie; zmarł w 1965 r., pochowany w Radziejowie.

Królikowski Włodzimierz (1898-1985) ur. 11.08.1898 r. w Radziejowie; żołnierz Wojska Polskiego w stopniu podoficera w 31 pułku Strzelców Kaniowskich; walczył w powstaniu wielkopolskim; zmarł w 1985 r., pochowany na Powązkach w Warszawie; WKP (1972).

Kubiak Władysław (1893-1977) ur. 29.10.1893 r. w Broniewie; od 1916 r. członek OSP Radziejów; uczestnik powstania wielkopolskiego; po 1945 r. zajmował się handlem; zmarł 14.12.1977 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Kwieciński Jan (1899-1985) ur. 4.01.1899 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego; obrońca Warszawy 1920 r. i 1939 r., działacz ruchu oporu, więzień obozów hitlerowskich; z zawodu krawiec; zmarł w 1985 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1968).

Lewandowski Władysław (1897-1980) ur. 20.09.1897 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego, a następnie żołnierz 9 pułku piechoty w Zamościu; zmarł w 1980 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Linczewski Józef (1899-1977) ur. 17.02. 1899 r. w Radziejowie; członek OSP Radziejów; uczestnik powstania wielkopolskiego; cieśla; pracownik Cukrowni Dobre; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 27.03.1977 r., pochowany w Radziejowie.

Lipski Andrzej (1896- 1971) ur. 19.12.1896 r. w Radziejowie; walczył w powstaniu wielkopolskim w stopniu szeregowca; robotnik; członek zarządu Koła ZPW w Radziejowie; zmarł w 5.12.1971 r., pochowany w Gorzowie Wielkopolskim.

Lipski Michał (1898-1966) ur. 1898 r. w Radziejowie; walczył w powstaniu wielkopolskim jako szeregowiec; był dróżnikiem na kolei; członek Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 1966 r. , pochowany w Radziejowie.

Machtyl Jan (1900-1978) ur. 27.08.1900 r. w Bieganowie, mieszkaniec Radziejowa; od 1918 r. ochotnik Wojska Polskiego walczył w powstaniu wielkopolskim; po wojnie pracownik banku i ławnik sądu rejonowego; zmarł 7.08.1978 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Markiewicz Franciszek Bolesław (1898-1978) ur. 29.01.1898 r. w Radziejowie; powstaniec wielkopolski; do 1922 r. w 4 pułku artylerii ciężkiej w Przemyśle; mistrz krawiecki, po wojnie prowadził z żoną kiosk Ruch i sklep galanteryjno-konfekcyjny; członek zarządu Koła ZPW w Radziejowie; zmarł 4.03.1978 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

Markiewicz Jan (1890-1986) ur. 18.10.1890 r. w Radziejowie; członek OSP Radziejów; uczestnik powstania wielkopolskiego, po zakończeniu walk służył w Wojsku Polskim do 1921 r.; młynarz - właściciel wiatraka; zmarł 12.04.1986 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1968).